

PodKRAKOWEM

LIPIEC 2025

RAZEM DLA TURYSTYKI

Rozmowa z prof. Jackiem Purchlą o dawnym
i obecnym znaczeniu samorządu gminnego

DEMOKRACJA JEST LOKALNA!

str.3

Prezentacja członków LOT Powiatu krakowskiego
„Pod Krakowem”

LOKALNA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA

str.12

Kolarskie święto
ziemi krakowskiej!

J-LABS SKAŁA RACE 2025

str.30

Jest potencjał, czyli nowoczesna turystyka z poLOTem

O znaczeniu turystycznej marki Krakowa dla Polski i Europy Środkowej nie trzeba nikogo przekonywać. O tym, że wiele kojarzonych z Krakowem atrakcji zlokalizowanych jest w okolicy dawnej stolicy Rzeczypospolitej wiemy doskonale my – mieszkańcy powiatu krakowskiego, ale do świadomości wielu osób z kraju i z zagranicy ten przekaz jeszcze nie dotarł.

Budowaniem rozpoznawalności powiatu krakowskiego, jako miejsca z wielkim potencjałem dla rozwoju turystyki, sportu i rekreacji zajmuje się powołana w ubiegłym roku przez samorządy, podmioty gospodarcze, osoby fizyczne i organizacje społeczne Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem”.

Zbieżność nazwy powiatowego LOT-u z tytułem trzymanego przez Państwo w rękach czasopisma nie jest przypadkowa. Od pierwszego numeru „Pod Krakowem” staramy się prezentować dorobek kulturowy, gospodarczy i wielki ludzki kapitał zdeponowany w gminach powiatu krakowskiego.

Ścisły związek funkcji, jakie wypełnia miasto Kraków wraz z otaczającymi je gminami, pokazuje, że wzajemne uzupełnianie się daje korzyści zarówno wielkomiejskiemu organizmowi, jak i okolicznym miejscowościom. Takie pojmowanie rozwoju turystyki, wydobywające, tworzące i promujące zasoby przemysłu czasu wolnego w 17 gminach powiatu krakowskiego to wielka szansa na podniesienie atrakcyjności obszaru podkrakowskiego i stworzenie miejsc pracy w miejscu zamieszkania.

Wyzwania stojące przed Lokalną Organizacją Turystyczną Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem” nie są łatwe do spełnienia, ale jej sukces będzie sukcesem wszystkich mieszkańców powiatu.

W tym numerze „Pod Krakowem”, kontynuując promocję potencjału gmin powiatu krakowskiego, prezentujemy członków LOT „Pod Krakowem”, sukcesy odnotowane przez organizacje i instytucje działające na Ziemi Krakowskiej w obszarach sportu, kultury i edukacji młodego pokolenia.

A ponieważ w 2025 roku obchodzimy 35-lecie reaktywacji państwowego samorządu w Polsce, zachęcamy także do przeczytania wywiadu z prof. Jackiem Purchlą, który ciekawie opowiada o samorządności w kontekście historii oraz realiów współczesnych, ale odwołując się także do tradycji sięgających średniowiecza.

Życzymy udanej lektury!

Jan Bereza

redaktor naczelny

**Powiat
Krakowski**

Pod Krakowem – magazyn Powiatu Krakowskiego, egzemplarz bezpłatny

Wydawca: Powiat Krakowski
– Starostwo Powiatowe w Krakowie

Redakcja: Al. Słowackiego 20, 30-037 Kraków
Wydział Promocji i Współpracy

tel.: 12 397 93 13

Zdjęcie na okładce: Skrzyszowice, fot. Kamil Bańkowski

Nakład: 5 tys. egzemplarzy

ISSN 2720-4057

Demokracja jest lokalna — str. 3

**LOT „Pod Krakowem”
łączy pasjonatów turystyki, samorządy
i przedsiębiorców — str. 12**

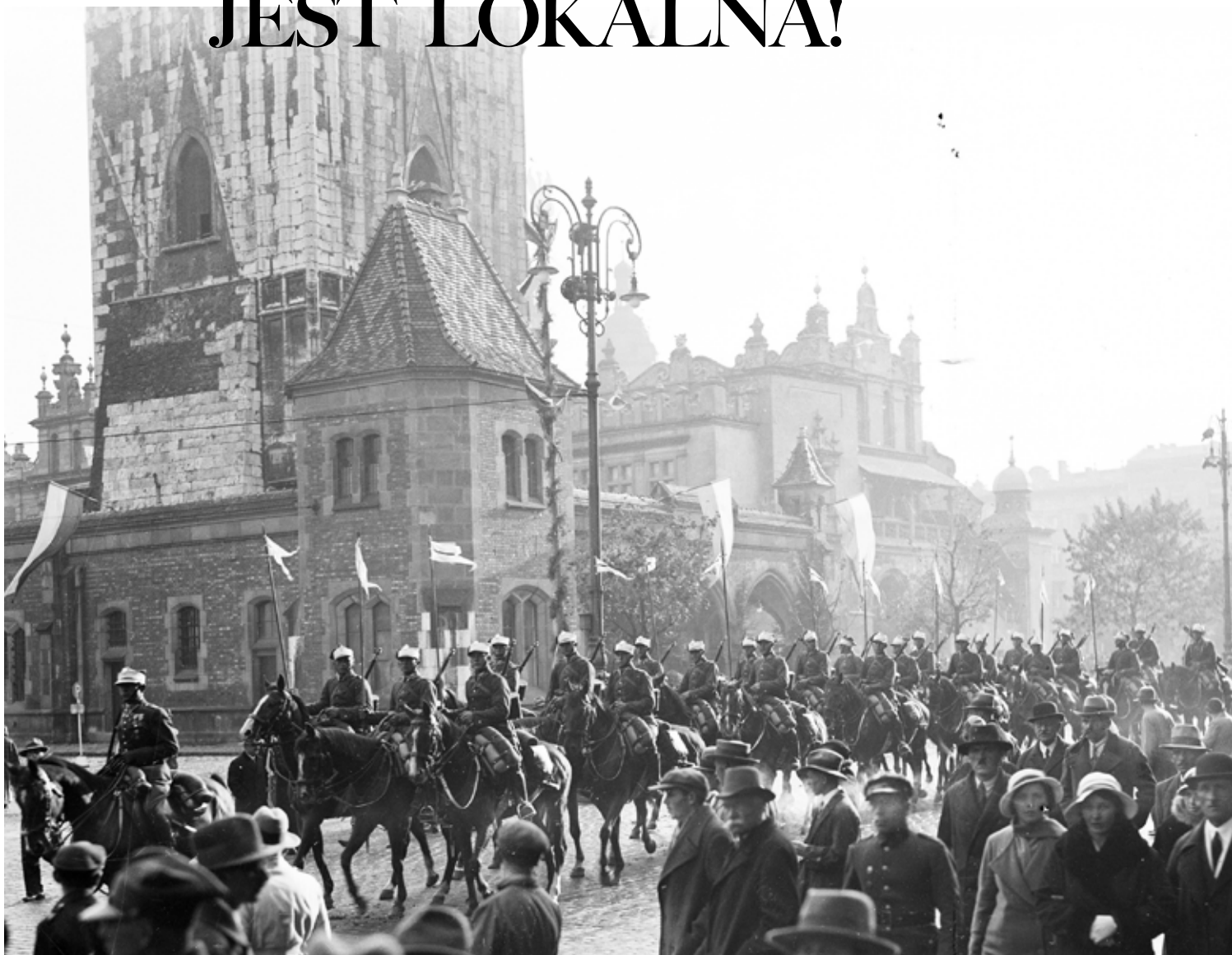
Nikifor, Bona, noc świętojańska — str. 27

J-Labs Skała Race 2025 — str. 30

Wyobraźnia nie ma granic — str. 32

Samorządność to wolność, współpraca i patrzeć na sprawy lokalne jak na gospodarstwo domowe

DEMOKRACJA JEST LOKALNA!

Oddział 17 pułku ułanów przejeżdża przez krakowski Rynek w drodze na Święto Kawalerii w 1933 roku. Widoczna wieża ratuszowa z wzniesionym w latach 1881–1882 neogotyckim odwachem.

Zdjęcie: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna

Z prof. Jackiem Purchlą o 35. rocznicy epokowego dla Polski przełomu lat 1989-1990, odrodzeniu się samorządu terytorialnego oraz tradycji samorządności, sięgającej średniowiecza, rozmawia Jan Bereza

35 lat temu, na fali odradzania się społeczeństwa obywatelskiego i poczucia odpowiedzialności za kraj, doszło do powstania samorządu gminnego. Sukces reformy samorządowej 1990 roku miał swoje dalsze konsekwencje – powołanie dziewięć lat później samorządowych powiatów i województw. Jak wspomina Pan profesor tamten okres?

Alexis de Tocqueville – już nieomal przed dwustu laty – słusznie podkreślał, że „demokracja jest lokalna”. To również dlatego narodziny samorządu terytorialnego w roku 1990 w Polsce uznać należy za ostateczne przełamanie syndromu państwa komunistycznego. Odbudowanie samorządu stało się – obok reform gospodarczych – najważniejszym zadaniem politycznym rządu Tadeusza Mazowieckiego. Stan wojenny przeciął proces formowania się społeczeństwa obywatelskiego. Samorząd 1990 roku miał więc stanowić fundamentalny krok na drodze przełamywania w Polsce dziedzictwa komunizmu. To właśnie reforma samorządowa miała postawić kropkę nad i w ostatecznym zwycięstwie polskiej rewolucji przełomu lat 1989–1990. Samorząd to bowiem obywatelskość. Nie przypadkiem też Komitety Obywatelskie odniosły 27 maja 1990 roku – w pierwszych prawdziwie demokratycznych wyborach w Polsce – tak spektakularny sukces. Patrząc na dzieje Krakowa w długiej historycznej perspektywie, ten dzień jest niewątpliwie datą szczególną w historii miasta. Trawestując znaną frazę Joanny Szczepkowskiej, można dzisiaj z przekonaniem powiedzieć, że 27 maja 1990 roku skończył się w Krakowie komunizm.

W wymiarze ustrojowym 27 maja 1990 na mapie Polski ponownie pojawiły się gminy. Ich powstanie przełamywało monopol onipotentnego państwa. Warto podkreślić – dziś zapomniane – szybkość i radykalizm przeprowadzonej przez rząd Tadeusza Mazowieckiego „gminnej rewolucji”. Reforma samorządowa roku 1990 przełamywała liczne monopole charakterystyczne dla scentralizowanego państwa jak:

- monopol polityczny;
- monopol władzy państwowej;

- monopol własności państwowej;
- monopol finansów publicznych;
- monopol administracji publicznej.

To była prawdziwa rewolucja, na którą odważyła się wówczas (wśród krajów byłego „obozu socjalistycznego”) tylko Polska. Jako ekspert działający na przełomie lat 1989 i 1990 w stworzonej przy Krakowskim Komitecie Obywatelskim Grupie „Kraków”, a następnie wybrany w czerwcu 1990 roku przez wyłonioną w wyborach 27 maja Radę Miasta Krakowa na stanowisko wiceprezydenta Krakowa, współtworząc fundamenty odradzającego się samorządu, byłem nie tylko aktywnym uczestnikiem, ale i naocznym świadkiem wydarzeń roku 1990.

Dlatego też powstała książka „Kraków 1990. Na przełomie epok”?

Jest paradoksem, że pamięć zbiorowa tego historycznego momentu, jakim pozostaje dzień 27 maja 1990 roku, w zasadzie nie istnieje. Ale do wybicia się na refleksję nad istotą politycznego i samorządowego przełomu w Krakowie roku 1990 zmusił mnie pożar Archiwum Miejskiego w Krakowie, który wybuchł 6 lutego 2021 roku. Bezpowrotnemu zniszczeniu uległo około 20 kilometrów akt, co stanowiło mniej więcej 95% całego zasobu archiwalnego. Fakt, że nie uratowały się żadne dokumenty z roku 1990, zobligował mnie do decyzji o przekazaniu do krakowskiego archiwum kilku tysięcy stron dokumentów z mojego „archiwum prezydenckiego” jako śladu pamięci, a równocześnie do opracowania na jego podstawie tej oto książki. Uznałem bowiem, że przyzwolenie na niepamięć o czasie historycznego przełomu roku 1990 byłoby ciężkim grzechem zaniechania. Jednym z celów mojej książki było wydobywanie światła dzienne archiwaliów, bez któ-

rych trudno byłoby opisać dramaturgię krakowskiego przełomu lat 1989–1991, niezwyklego czasu niezwyklej ludzi. Pamięć o tych ludziach i sprawach winna pozostać żywa. Dlatego staram się w mojej najnowszej książce wydobyć z niepamięci ich historię.

Historię, w której Małopolska i Kraków znów odegrały fundamentalną rolę, nie tylko dzięki ruchowi „Solidarność” i strajkom nowohuckiego kombinatu w maju 1988 roku...

Nowa Huta stała się wiosną roku 1988 epicentrum robotniczego oporu w skali całego kraju. Brutalna pacyfikacja majowego strajku hutników przez oddziały ZOMO równocześnie jasno pokazała, że słabnący reżim generała Jaruzelskiego znalazł się na drodze donikąd. Bankructwo systemu komunistycznego było faktem. W sierpniu 1988 roku w Krakowie młodzi opozycjoniści skupieni w ruchu „Wolność i Pokój” zorganizowali – ku osłupieniu Służby Bezpieczeństwa i reżimowych mediów – wielką międzynarodową konferencję poświęconą prawom człowieka. W mistrzejowickim kościele zgromadziło się ponad tysiąc uczestników, w tym 400 gości z zagranicy! Kraków stał się wówczas ważną sceną walki o demokrację w Polsce. Idea wkroczenia na drogę pokojowej walki o demokratyczne zmiany była w stolicy Małopolski głęboko zakorzeniona. Warto przypomnieć fenomen krakowskiego Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych, które w gorącym czasie „karnawału Solidarności” roku 1981 przygotowywało już grunt pod przywrócenie Polakom demokratycznego państwa prawa. Założone i kierowane przez Kazimierza Barczyka Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych „Solidarności” i działająca przy nim Społeczna Rada Legi-

slacyjna skupiły kilkuset niezależnych prawników ze wszystkich dziedzin, wśród nich wiele najwybitniejszych autorytetów.

Nie przypadkiem właśnie Kraków stał się wówczas epicentrum debaty o fundamentach ustrojowych nowej Polski. Ruch „Solidarności” roku 1980 był również manifestacją sprzeciwu wobec postępującej sowietyzacji. Silnie zakorzenione w Krakowie poczucie przynależności do cywilizacji Europy Środkowej, poszanowania dla podstawowych standardów demokracji i praw obywatelskich oznaczało, że robotniczy gniew otrzymał w dawnej stolicy Polski bardzo silne wsparcie środowisk intelektualnych. Szczególną rolę w debacie o nowym kształcie państwa polskiego miało odegrać środowisko Uniwersytetu Jagiellońskiego. Synergia masowego ruchu „Solidarność” i intelektualnego wysiłku elit uniwersyteckich została skutecznie zintegrowana pod sztandarem krakowskiego Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych.

W tym pomysłcie czuć ducha legalistycznego podejścia do władzy, jaki prezentowali chociażby od połowy XIX wieku do wybuchu II wojny światowej konserwatyści krakowscy?

Jako historyk widzę w tym zjawisku czytelną analogię w misji odegranej przez Kraków w przygotowaniach do odzyskania Niepodległości roku 1918 i w roku 1989. Kultura polityczna, stanowiąca immanentną część tożsamości Krakowa i krakowian, odgrywała w tej kwestii istotną rolę. Trzeba też podkreślić rolę Franciszkańskiej 3. Jej ówczesny gospodarz, kardynał Franciszek Macharski, swoją postawą w tym trudnym okresie próby nawiązywał wprost do misji jaką w czasach I i II

Profesor Jacek Purchla na spotkaniu poświęconym wydaniu książki „Kraków 1990. Na przełomie epok”

Zdjęcie: Grzegorz Kozakiewicz

Jacek Purchla – profesor zwyczajny nauk humanistycznych, historyk, ekonomista, specjalista z zakresu dziedzictwa kulturowego i historii miast, badający rozwój miast oraz teorię i problemy ochrony dziedzictwa kulturowego. Wykładowca Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie i Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności. Prof. Jacek Purchla jest założycielem Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, którego był dyrektorem w latach 1991–2018. W latach 2015–2020 był przewodniczącym Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Autor licznych publikacji naukowych i popularno-naukowych. W 2025 roku wydał książkę „Kraków 1990. Na przełomie epok”, opisującą lata przełomu lat 80. i 90. w kontekście zmian władzy w Krakowie i przemian społeczno-gospodarczych w Polsce.

wojny światowej wypełniał niezłomny arcybiskup Krakowa Adam Sapieha. Kardynał Franciszek na różne sposoby wspierał strącony do podziemia ruch „Solidarności”. Symbolem oporu stały się wówczas manifestacyjne Msze św. za Ojczyznę. To wówczas Franciszek Macharski wyrósł na Pierwszego Obywatela Krakowa i autorytet, z którym musiał się też liczyć reżim. Nie przypadkiem Franciszkańską 3 odwiedzał generał Czesław Kiszczak. Nie przypadkiem to właśnie arcybiskup Krakowa, jako współprzewodniczący wskrzeszonej po Sierpniu Komisji wspólnej Rządu i Episkopatu, odegrał na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych istotną rolę w polskim przełomie politycznym. W duchu galicyjskiej tradycji dialogu latem 1988 roku w rozmowach kardynała Macharskiego z członkami Biura Politycznego KC PZPR Józefa Czyrka i Czesława Kiszczaka w siedzibie krakowskiej kurii dojrzała idea Okrągłego Stołu, jako ostatniej deski ratunku...

Czy podjęcie tematu reformy samorządowej przy okazji debat „Okrągłego stołu” było wypadkiem przy pracy strony rządowej, przedstawicieli ówczesnej władzy komunistycznej?

Samorząd terytorialny był dla komunistów płachtą na byka. Także w czasie obrad Okrągłego Stołu. Tymczasem dla strony opozycyjnej przywrócenie samorządu terytorialnego i Trybunału Konstytucyjnego było od czasu programowego I Zjazdu Solidarności z roku 1981 kwestią fundamentalną. W czasie obrad Okrągłego Stołu, w lutym, marcu i kwietniu 1989 roku, późniejsi ojcowie założyciele i współautorzy reformy samorządowej – Jerzy Reguśki i Michał Kulesza – koncentrowali swoje zainteresowania na

W drugiej połowie XIX wieku Galicja uzyskała autonomię. Na zdjęciu Gmach Sejmu Krajowego we Lwowie ok. 1898 r. (obecnie siedziba Uniwersytetu Lwowskiego), Zdjęcie: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna

funkcji samorządu terytorialnego jako remedium na niedostatki planowania przestrzennego. Jerzy Stępień – trzeci z ojców założycieli – akcentował przede wszystkim cywilizacyjny wymiar samorządu terytorialnego. Odwoływał się przy tym zarówno do przedwojennych doświadczeń polskiego samorządu, jak i do współczesnej myśli europejskiej, najpełniej wyrażonej w Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego, uchwalonej w roku 1985. W lipcu 1990 roku Jerzy Stępień, senator I kadencji, stał się wraz z Jerzym Reguśkim współprzewodniczącym komisji ds. samorządu terytorialnego. To Senat – jako w pełni demokratyczna

izba złożona z 99 luminarzy polskiej opozycji demokratycznej – wykuwał bowiem zręby rewolucyjnej reformy. Już 29 lipca 1989 roku, podczas swego pierwszego posiedzenia, izba wyższa przyjęła „Założenia ustroju prawnego samorządu terytorialnego”, a następnie zainicjowano prace legislacyjne nad projektem ustawy samorządowej, by 19 stycznia 1990 roku Senat mógł uchwalić swój projekt tzw. ustrojowej ustawy samorządowej. Było to wyzwanie chwili.

35 lat temu struktura administracyjna raczej służyła odgórnej kon-

tróli tego co dzieje się „na dole” niż budowaniu poczucia współodpowiedzialności za swoją wioskę, osiedle, miasteczko i miasto. Czym więc był przełom 1990 roku i powołanie samorządowych gmin?

Był to gorący czas narodzin samorządu terytorialnego. Oznaczał on fundamentalną zmianę, która odbywała się niejako w biegu, w trakcie polskiej rewolucji demokratycznej. Ta zmiana nadeszła po kilkudziesięciu latach komunistycznej dyktatury i gospodarki nakazowo-rozdziałowej. Pojęcie „samorządu terytorialnego” – wymazane z katalogu pojęć ustrojowych Rzeczypospolitej na przełomie lat czterdziestych

i pięćdziesiątych – zniknęło niemal całkowicie ze świadomości Polaków.

W wyniku utworzenia samorządu terytorialnego jako podmiotu prawa w roku 1990 40 proc. środków publicznych przekazano do samorządów! Tworząc od roku 1990 majątek komunalny uniknęliśmy – w odróżnieniu od innych państw naszego regionu – oligarchizacji polskiej rzeczywistości gospodarczej. W kolejnych latach samorząd terytorialny krzepł i zakorzeniał się w świadomości obywateli, stając się niewątpliwie ważnym osiągnięciem polskiej transformacji ustrojowej.

W swojej książce „Kraków 1990. Na przełomie epok” tak wspomina Pan Profesor burzenie postkomunistycznego muru, broniącego struktur państwa scentralizowanego: „Wiosną 1990 roku śmiertelnym zagrożeniem dla przyszłej „wolnej gminy” była skostniała administracja rządowa. Trudny dzisiaj do uświadomienia radykalizm reformy samorządowej i tempo przełamania monopolu onipotentnego państwa natrafiały wówczas na liczne bariery systemowe.”

Czy władza komunistyczna rozumiała, że dzięki powstaniu samorządów zwykli ludzie faktycznie są w stanie wziąć w swoje ręce sprawy im najbliższe, bez czekania na wskazówki lub wytyczne z centrali władzy?

Wiosną 1990 roku śmiertelnym wrogiem nieistniejącej jeszcze „wolnej gminy” była skostniała administracja rządowa. Jej „produktem” stała się tzw. ustawa kompetencyjna z 17 maja 1990 roku, którą odczytać już wówczas można było jako „odreagowanie lobby biurokratów” na idee samorządności. Była to w istocie manifestacja braku zaufania do samorządu ze strony scentralizowanego państwa, ogłoszona na 10 dni przed wyborami samorządowymi – swoista zmiana reguł gry w trakcie trwającego już meczu. Trudny dzisiaj do uświadomienia radykalizm reformy samorządowej i jej tempo natrafiały wówczas na liczne bariery systemowe. Skala oporu i ignorancji władz centralnych wobec rodzących się samorządów widoczna była zwłaszcza w wielkich miastach. Państwo, tworząc samorząd, chciało go przede wszystkim użyć do prostego administrowania (nie zarządzania) zbankrutowanymi zasobami komunalnymi gmin.

Na szczęście szybko okazało się, że samorząd jest o 30 proc. efektywniejszy niż realizująca te same zadania administracja rządowa. Gmina jako wspólnota mieszkańców to dzisiaj prawdziwy gospodarz każdej z naszych małych ojczyzn. Zmiana, jaką przeszły w ciągu ostatnich trzech dekad polskie miasta i wsie, to w dużej mierze owoc reformy samorządowej roku 1990. Równocześnie samorząd gminny to zapisany w naszej konstytucji jeden z filarów naszego demokratycznego państwa prawa. To dowód i legitymizacja naszej przynależności do cywilizacji Zachodu.

Skierowanie odpowiedzialności za rozwiązywanie najliczniejszych, bo lokalnych, problemów okresu przemian społecznych i ekonomicznych na poziom gminy było korzystne dla władzy w Warszawie czy dla nowo powołanych w 1990 roku gmin samorządowych?

Samorząd i ludzie go tworzący przełamywali syndrom państwa komunistycznego. 27 maja Kraków ponownie stał się nie tylko miastem, ale i gminą samorządową czyli wspólnotą jego mieszkańców. Tego dnia radykalnie zmieniły się więc zasady „gry w miasto”! Ojcowie założyciele odrodzonego samorządu nie ustrzegli się błędów. Ustawa samorządowa z marca 1990 roku

nie wprowadzała np. – stosowanej już w XIX wieku np. w Monarchii Austriackiej, a więc i w Galicji – kategoryzacji gmin. Nie uwzględniała więc zwłaszcza specyfiki i potrzeb wielkich miast. Nie zastosowano w niej kryterium historycznego i nie uznano ciągłości prawnej gmin, których majątek znacjonalizowano w roku 1950.

Czyli historia samorządu zatoczyła koło i świętując w tym roku 35-lecie odrodzenia wspólnot gminnych możemy powiedzieć, że wracamy do sprawdzonych rozwiązań – zasady subsydiarności i odpowiedzialności każdego obywatela za swoją małą ojczyznę? Czegoś, co w Małopolsce ma wielowiekową tradycję...

Jeśli uznać chrześcijaństwo i samorząd terytorialny za dwa fundamenty cywilizacji łacińskiej, to są one liczącym już tysiąc lat doświadczeniem miast i gmin Europy Środkowej. Autonomia miast średniowiecznych – owoc tzw. rewolucji komun – była źródłem ich siły, a prawo miejskie determinowało również ich kształt przestrzenny. Proces lokacji miast średniowiecznych stanowił przy tym nie tylko ramę dla ich rozwoju przestrzennego, ale i fundament organizacji prawnej i gospodarczej. Prawo niemieckie stało się wzorcem ustrojowym. Podkreślić też

trzeba szerokość zasięgu ówczesnego *ius municipale*, które obejmowało: prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne, prawo procesowe. Jego fundamentem była podmiotowość prawna obywateli (*cives*) na terenie miasta zawierająca się w formule: *Stadtluft macht frei* – miejskie powietrze czyni wolnym. Równocześnie prawo niemieckie tworzyło ramę dla rozwoju gospodarki towarowo-pieniężnej. Szczególną popularność zdobywał model lokacji wzorowany na ustroju cesarskiego Magdeburga. Do dzisiaj model ten kojarzymy z terminami, które głęboko zakorzeniły się również w języku polskim: rynek, ratusz, burmistrz, waga, kram.

Dokument lokacyjny odwoływał się z jednej strony do zwanego zespołu norm i wartości, z drugiej zaś był kontraktem pomiędzy właścicielem a zasadźcami, definiującym m.in. warunki dla rozwoju gospodarczego.

Rozmawiamy w kamienicy Międzynarodowego Centrum Kultury przy krakowskim Rynku, który jest symbolem cywilizacyjnej zdobyczy, jaką było prawo magdeburskie. Nadanie Krakowowi prawa magdeburskiego w 1257 roku było czymś znacznie więcej niż tylko uporządkowaniem średniowiecznej struktury przestrzennej organizmu miejskiego. Dzięki decyzji Bolesława V Wstydliwego w mieście stołecznym Krakowie – obok księcia i biskupa – pojawia się trzecia siła – samorząd, oparty na prawie pisanim, będący wspólnotą obywateli, czyli członków społeczności, posiadającej własną suwerenność prawną i ekonomiczną, czego symbolem był ratusz. Prawo magdeburskie stało się w przypadku stolicy Małopolski podstawą dla jej nowej organizacji i modelem ustrojowym. Przywilej z 1257 roku miał dla Krakowa

Rynek w Skawinie z budynkiem ratusza, wybudowanym w 1903 roku, według projektu architekta Władysława Ekielskiego (obecnie siedziba Urzędu Miasta i Gminy Skawina)
Zdjęcie: Kamil Bańkowski

Widok na Rynek Główny w Krakowie podczas uroczystości 64. rocznicy Powstania Styczniowego w Krakowie w 1927 roku

Widoczna wieża ratuszowa z odwachem, zburzoną po II wojnie światowej,

Zdjęcie: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna

szerokie i różnorodne konsekwencje. Bo miasto to nie tylko *urbs*, ale przede wszystkim *civitas*. W dniu 5 czerwca 1257 roku narodziła się w Krakowie autonomia miejska.

Co dał samorząd mieszkańcom?

Miasto-gmina było w średniowieczu korporacją o własnej władzy ustawodawczej, sądowej i wykonawczej. Gmina miejska funkcjonowała jako auto-

nomiczny organizm. Było to swoiste państwo w państwie. Bolesław V Wstydliwy, nadając miastu dobre prawo, stworzył szczególne warunki dla kreacji i rozwoju. Niebawem rozpoczął się okres największej prosperity Krakowa. Jej fundamentem były uzyskiwane na przełomie XIII i XIV wieku przywileje oraz postępująca emancypacja mieszczanstwa. W ten sposób samorządowy filar europejskiej cywilizacji reali-

zował się w całej Europie Środkowej. Jego wspólnym mianownikiem i fundamentem zachodniej cywilizacji stała się autonomia wolnej gminy.

Samodzielne administracyjnie i gospodarczo miasta średniowieczne, które i dziś są pewnym ideałem i symbolem samorządu, straciły niezależność dopiero w okresie oświeconego absolutyzmu w końcu wieku XVIII. Poważnie ograniczono wówczas zakres działania gminy i został zlikwidowany przez państwo korporacyjny charakter miasta średniowiecznego, jego autonomia. Dawny samorząd gminny zastąpiła silna władza państwowa. Zwłaszcza w Prusach i Austrii wykształcił się w XVIII wieku bezpośredni stosunek pomiędzy państwem a obywatelem, z pominięciem organizacji gminnej. Przełom XVIII i XIX wieku przyniósł więc bezpowrotny koniec koncepcji miasta jako wyizolowanej wyspy.

W jaki sposób okres zaborczy i rewolucja przemysłowa na ziemiach polskich wpłynęły na losy samorządów?

Narodziny nowoczesnego samorządu miejskiego związane były też z ogólniejszymi procesami, które przyniósł wiek XIX: stulecie „pary i elektryczności”, rewolucji przemysłowej oraz komunikacyjnej i wielkich migracji, ale może przede wszystkim żywiołowych procesów urbanizacyjnych. Nie spotykana wcześniej skala problemów związanych z urbanizacją zmuszała do poszukiwania nowych form zarządzania coraz to bardziej skomplikowanymi organizmami miejskimi. A równocześnie wiek XIX to wiek liberalizmu, przenoszenia zdobyczy i ideałów Wielkiej Rewolucji Francuskiej na grunt lokalny, to reakcja na biurokratyczne i absolutystyczne metody rządzenia oświeconego absolutyzmu wieku XVIII.

Już w 1808 roku w Prusach powstało prawo o samorządzie miast, którego autorem był baron Henryk von Stein, ojciec nowoczesnej idei samorządowej. Pomniki von Steina do dzisiaj stoją w wielu miastach niemieckich, symbolizując zainicjowaną przez niego wielką reformę cywilizacyjną. Od początku wieku XIX postępowała decentralizacja państwa pruskiego na gruncie tworzenia liberalnych koncepcji ustrojowych. W 1808 roku baron von Stein napisał: „ustawy o samorządzie miast nadano po to, aby nadać miastom samodzielny i lepszy ustrój gminny. Dać mieszkańcom możliwość wpływania na administrację gminy i tym sposobem rozbudzić wśród ludności ducha wspólności interesów”.

Od tego czasu popularność zyskiwały różne teorie samorządowe, a centralnym pojęciem stała się zasada samorządności, zgodnie z którą gmina stanowiła niezależny od państwa organizm posiadający osobowość prawną, mający m.in. naturalne prawo do decydowania o sobie również w kwestiach finansowych i uprawniony do wyrażania opinii o polityce państwa.

W marcu roku 1862 przyjęto w Wiedniu ustawę gminną, która stała się fundamentem ustroju samorządowego Monarchii Austro-Węgierskiej aż do jej końca. Jej autorem był krakowianin Antoni Zygmunt Helcel – profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Chęć podkreślić, że ta ustawa z roku 1862 stała się punktem wyjścia do stworzenia w całej dzisiejszej Polsce południowej systemu, będącego niezbywalnym elementem naszej polskiej cywilizacji, opartego na języku polskim i wspólnie tworzonego przez polskich kodyfikatorów. Model oparty na podmiotowości tworzonej *comunitas* i na wzmacnianiu poczucia obywatelskości mieszkańców znakomicie funkcjonował aż do roku

1918. Istotny był fakt, że polityka finansowa i inwestycje samorządów gminnych Galicji już w drugiej połowie XIX wieku były oparte na ich daleko idącej suwerenności oraz swobodzie i aktywności ich obywateli.

I znowu mamy krakowski wkład z rozwój samorządu. Czym rozwiązania przyjęte dla samorządów w Austro-Węgrzech, a więc także w Galicji, różniły się od współczesnych?

Idea przyświecająca budownictwom samorządów jest ta sama – oddać władzę w ręce lokalnej wspólnoty, nauczyć ją gospodarności i odpowiedzialności, nauczyć samodzielnego decydowania. I dlatego samorządność jest przeciwnością każdej władzy nie-demokratycznej, dlatego też każdy system totalitarny nie widzi miejsca dla samorządności. Samorządność to wolność, współpraca i patrzeć na sprawy lokalne jak na gospodarstwo domowe, z poszanowaniem prawa własności, także własności wspólnej.

Reformy samorządowe XIX wieku stworzyły pewien model dla całej Europy Środkowej, ważny również dla małych gmin. W ustawie austriackiej wprowadzono bowiem kategoryzację gmin, w zależności od ich wielkości i typu – gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie. Stąd też w Galicji Kraków i Lwów – jako największe miasta – miały odrębne statuty, a mniejsze gminy działały w oparciu o akty prawne uwzględniające ich specyfikę.

Wchodząca w skład Austro-Węgier polska w duchu Galicja cieszyła się już w drugiej połowie XIX wieku dużą autonomią. Jak Pan Profesor ocenia wkład Galicji, czyli Małopolski Zachodniej i Wschodniej, w odbudowę państwa polskiego po 1918 roku?

Na przełomie XIX i XX wieku Galicja, jako polski Piemont, a przede wszystkim Kraków i jego Uniwersytet, odegrały fundamentalną rolę w przygotowaniu podstaw ustrojowych i kadr dla budowy II Rzeczypospolitej. Uwaga ta dotyczy również samorządu. Dobrze znana w całej Europie Środkowej od połowy XIX wieku zasada, że „fundamentem wolnego państwa jest wolna gmina” została zdefiniowana i skodyfikowana na Uniwersytecie Jagiellońskim. Bo Polacy aktywnie uczestniczyli w głębokiej reformie monarchii Habsburgów w duchu liberalnym. Wystarczy wspomnieć Dyplom Październikowy Agenora Gołuchowskiego z roku 1860. Dzięki polskiemu premierowi Austria została przekształcona w państwo konstytucyjne. Dlatego w odradzającej się II Rzeczypospolitej po 1918 roku Polacy z Galicji mieli tak bardzo ważną rolę do spełnienia. Byli do zasad funkcjonowania demokratycznego państwa prawa dobrze przygotowani.

Małopolska, krakowska tradycja kultury dialogu i poszukiwania rozwiązań na zasadzie konsensusu była ważnym impulsem do reformy samorządowej w III Rzeczypospolitej, w 1990 roku, co dla mieszkańców Ziemi Krakowskiej było naturalnym powrotem do dziedzictwa czerpiącego z doświadczeń samorządu średniowiecznego Krakowa i samorządności gmin galicyjskich. Teraz naszym zadaniem jest pielęgnowanie niezależności samorządów. Reforma roku 1990 miała bowiem charakter obywatelski, a sukces samorządu roku 1990 polegał na wyzwoleniu zamrożonych przez komunizm pokładów oddolnej energii społecznej. Istotą tego sukcesu było obywatelskie prawo do gminy. Demokracja jest lokalna, a fundamentem wolnego państwa jest wolna gmina!

Dziękuję za rozmowę

Pod Krakowem

Lokalna Organizacja Turystyczna
Powiatu Krakowskiego

LOKALNA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA

Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem” to stowarzyszenie, które łączy pasjonatów turystyki, samorządy i przedsiębiorców, by wspólnie promować i rozwijać turystyczny potencjał powiatu krakowskiego. Działa na rzecz kreowania nowych atrakcji, wspierania lokalnych inicjatyw oraz podkreślania wyjątkowego charakteru regionu.

Jednym z kluczowych obszarów działalności LOT „Pod Krakowem” jest edukacja ekoturystyczna i ekologiczna, organizacja warsztatów, szkoleń i wyjazdów studyjnych, które pomagają mieszkańcom i przedsiębiorcom lepiej wykorzystać potencjał regionu. Stowarzyszenie angażuje się także w popularyzację wiedzy o historii, kulturze i przyrodzie powiatu, prowadząc działania informacyjne i promocyjne. Dzięki współpracy z lokalnymi samorządami i organizacjami, LOT tworzy i rozwija produkty turystyczne, dbając o to, by powiat krakowski był rozpoznawalnym i atrakcyjnym miejscem dla turystów z Polski i zagranicy.

Rozmowa z Wojciechem Poganiem, wicestarostą krakowskim, a zarazem wiceprezesem Lokalnej Organizacji Turystycznej Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem”

Redakcja: Powiat Krakowski był pomysłodawcą powołania Lokalnej Organizacji Turystycznej „Pod Krakowem”. Do kogo skierowana jest ta inicjatywa i jaki jest jej główny cel?

Wojciech Pogan: Inicjatywa jest otwarta i skierowana do wszystkich, którym zależy na rozwoju i promocji powiatu i regionu. To samorządy, przedsiębiorcy branży turystycznej, stowarzyszenia,

ale też lokalni pasjonaci oraz animatorzy kultury i lokalnego dziedzictwa. Głównym celem jest stworzenie silnej i spójnej marki turystycznej powiatu krakowskiego i twórczej przestrzeni współpracy. Chcemy działać razem, by skutecznie promować nasze atrakcje, budować rozpoznawalność i zwiększać ruch turystyczny – nie tylko w sezonie, ale przez cały rok.

Redakcja: LOT „Pod Krakowem” to przestrzeń współpracy. Jak to rozumieć?

Wojciech Pogan: To przede wszystkim platforma dialogu i wspólnych działań. Łączymy potencjały różnych środowisk: publicznych, prywatnych i społecznych. Dzięki temu powstają konkretne projekty – wydarzenia, publikacje, działania promocyjne. Dążymy do tworzenia nowoczesnych, kompleksowych produktów turystycznych, które będą atrakcyjną i konkurencyjną alternatywą wobec innych form spędzania wolnego czasu. Kładziemy też duży nacisk na odpowiedzialną turystykę – chcemy promować ekoturystykę,

lokalność i świadome podróżowanie.

Redakcja: Jakie walory turystyczne decydują o wyjątkowości powiatu krakowskiego?

Wojciech Pogan: Potencjał tkwi w różnorodności. Jesteśmy powiatem o niezwykle atrakcyjnym krajobrazie, z bogatym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym. Bliskość Krakowa to ogromna zaleta – w kilkanaście minut można się znaleźć w dolinach podkrakowskich, na szlakach rowerowych, konnych czy kajakowych. Oferujemy miejsca do wspinaczki, biegania, rodzinnych spacerów, jak i wyciszenia się wśród natury. To idealne miejsce zarówno na jednodniowe wypad, jak i dłuższy wypoczynek.

Redakcja: Co jest według Pana kluczem do budowania rozpoznawalnej marki turystycznej w regionie?

Wojciech Pogan: Przede wszystkim świadomość potrzeby tej marki i zrozumienie, że tylko współpracując jesteśmy w stanie ją zbudować – kluczem

jest osiągnięcie efektu synergii. Wspólne działania, zaangażowanie lokalnych partnerów, otwartość na innowacje i dobre wykorzystanie potencjału, który bez wątpienia posiadamy – to droga do sukcesu. Nasz powiat ma wszystko, czego potrzebuje turysta – musimy tylko umiejętnie to pokazać i zachęcić ludzi, by chcieli tu wracać.

Rozmowa z Anną Wąsowicz, prezesem Lokalnej Organizacji Turystycznej Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem”

Redakcja: Za nami uroczysta inauguracja działalności Lokalnej Organizacji Turystycznej Powiatu Krakowskiego „Pod Krakowem”. Trzeba przyznać, że Ojców to piękne miejsce, by rozpocząć nowy projekt turystyczny.

Anna Wąsowicz: To prawda. Lokalizacja nie była przypadkowa. Ojcowski Park Narodowy i Dolina Prądnika to jedno z najpiękniejszych i najbardziej rozpoznawalnych miejsc w powiecie krakowskim. Symbolizują to, co w naszym powiecie najcenniejsze – naturę, historię i możliwości aktywnego wypo-

czynku. Właśnie tam, w ciepłych promieniach słońca i rodzinnej atmosferze, wspólnie z powiatem krakowskim, rozpoczęliśmy projekt, który – mamy nadzieję – zaowocuje powstaniem silnej marki turystycznej.

Redakcja: Jakie działania planujecie Państwo jeszcze w tym sezonie?

Anna Wąsowicz: Przede wszystkim uruchomiliśmy stronę internetową, która ma stać się nie tylko źródłem informacji, ale także inspiracją do poznawania i odkrywania, tych znanych i mniej znanych, zakątków powiatu. Jesteśmy obecni w mediach społecznościowych. Pracujemy również nad mini przewodnikiem turystycznym oraz serią wydarzeń w terenie – będą to m.in. tematyczne wycieczki, spotkania z przewodnikami, a także propozycje edukacyjne skierowane do najmłodszych. Co ważne, udało nam się pozyskać zewnętrzne finansowanie dla dwóch projektów, co znacznie poszerza nasze możliwości. Chcemy działać konkretnie i systematycznie.

Redakcja: A jakie są plany na dalszą przyszłość?

Anna Wąsowicz: Naszym celem jest tworzenie spójnego i kompleksowego produktu turystycznego, który będzie atrakcyjny zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych. Chcemy promować powiat jako miejsce, gdzie można aktywnie, ciekawie i świadomie spędzać czas. Ważnym elementem będzie integracja środowisk – samorządów, przedsiębiorców, instytucji kultury i mieszkańców. Współpraca to klucz do sukcesu. Tylko wspólnie jesteśmy w stanie zbudować markę, która na trwałe wpisze się w turystyczną mapę regionu.

Dziękujemy za rozmowę.

Członkowie LOT „Pod Krakowem”

POWIAT KRAKOWSKI

Miejsce gdzie historia spotyka się z naturą, tworząc idealne warunki do odkrywania niezwykłych, nieodległych od Krakowa zakątków Małopolski. Malownicze dolinki, urokliwe zamki, szlaki piesze i rowerowe prowadzą przez jedno z najpiękniejszych krajobrazów w Polsce. Ojcowski Park Narodowy, Puszcza Dulowska czy Dolina Będkowska zachęcają do aktywnego wypoczynku, a lokalne tradycje i smaki sprawiają, że każda podróż staje się niezapomnianym doświadczeniem. Niezależnie od tego, czy szukasz przygody, relaksu czy kulturalnych wrażeń, powiat krakowski zawsze ma coś wyjątkowego do zaoferowania. Zaplanuj swoją podróż i odkryj to miejsce z poLOTem!

Starostwo Powiatowe w Krakowie

Al. Słowackiego 20, 30-037 Kraków

Tel.: 12 634 42 66

E-mail: kontakt@powiat.krakow.pl

<https://powiat.krakow.pl/>

Gmina **JERZMANOWICE-PRZEGINIA**

Urząd Gminy Jerzmanowice-Przegonia ul. Rajska 22, 32-048 Jerzmanowice

Tel.: 12 389 52 47, E-mail: gmina@jerzmanowice-przegonia.pl, <https://jerzmanowice-przegonia.pl/>

Położona w malowniczej scenerii Jury Krakowsko-Częstochowskiej, bogata w zabytki i niezwykle walory przyrodnicze. Jej unikalne położenie oraz liczne atrakcje sprawiają, że jest to idealne miejsce dla miłośników przyrody, geologii, historii oraz aktywnego wypoczynku.

Historia osadnictwa na terenie gminy sięga czasów prehistorycznych. Archeologiczne badania potwierdzają obecność człowieka już w okresie paleolitu, o czym świadczą liczne znaleziska w Jaskini Nietoperzowej oraz Jaskini Koziańnia w Sąspowie.

Gmina oferuje wiele atrakcji dla turystów. To tutaj znajdują się: Jaskinia Nietoperzowa, kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Raclawicach, kościół parafialny pw. świętego Bartłomieja Apostoła w Jerzmanowicach, kościół pw. św. Katarzyny w Sąspowie.

Na terenie gminy znajdują się aż 33 pomniki przyrody w postaci ostańców skalnych, stanowiących unikalne formacje geologiczne, a jej teren przecinają liczne szlaki piesze, rowerowe, nordic walking, konne oraz szlaki i ścieżki tematyczne jak Szlak Architektury Drewnianej czy ścieżka edukacyjna „Jaskiniowa Dolina”.

Gmina **KRZESZOWICE**

Urząd Miejski w Krzeszowicach ul. Grunwaldzka 4, 32-065 Krzeszowice

Tel.: 12 252 08 90, E-mail: sekretariat@um.krzeszowice.pl, <https://gminakrzeszowice.pl/>

Największa gmina powiatu krakowskiego zachwyca przede wszystkim niezwykleymi walorami przyrodniczymi. Wśród malowniczych dolinek Jury Krakowsko-Częstochowskiej, rezerwatów i parków krajobrazowych można odkryć bogactwo flory i fauny objętej ochroną Natura 2000. Miłośnicy aktywnego wypoczynku znajdą tu wiele kilometrów szlaków pieszych i rowerowych, pola golfowe w Paczółtowicach oraz nowoczesną bazę sportowo-rekreacyjną. Krzeszowice to także miejscowość o uzdrowiskowych tradycjach, znana z leczniczych wód mineralnych wykorzystywanych od XVII wieku. Warto odwiedzić ruiny zamku Tenczyn, Sanktuarium w Czernej czy drewniany kościół w Paczółtowicach – jedną z wielu perełek historycznych gminy.

Gmina SKAŁA

Urząd Miasta i Gminy w Skale Rynek 29, 32-043 Skala
Tel.: 12 389 10 98, E-mail: skala@skala.pl, <https://skala.pl/>

To malowniczy region o bogatej historii i dużych walorach turystycznych. Obejmuje tereny Ojcowskiego Parku Narodowego oraz Jurajskich Parków Krajobrazowych, charakteryzujące się unikalnymi formacjami krasowymi, takimi jak jaskinie, bramy czy iglice skalne. Siedzibą gminy jest miasto Skala, którego początki sięgają XIII wieku.

Znajdziemy tu znane szlaki turystyczne, takie jak Szlak Orlich Gniazd, Szlak Warowni Jurajskich oraz Szlak Dolinek Jurajskich, które przyciągają miłośników pieszych wędrówek i rowerowych eskapad. Lokalna kuchnia oferuje regionalne specjały, w tym pstrąga ojcowskiego oraz tradycyjne kluski zwane „łojokami”. Na jej terenie znajduje się największa w powiecie krakowskim liczba winnic – jest ich tutaj kilkanaście, a co roku powstają nowe, które łączą lokalne tradycje rzemieślnicze z nowoczesnym podejściem do produkcji wina.

Gmina SŁOMNIKI

Urząd Miejski w Słomnikach ul. Tadeusza Kościuszki 64, 32-090 Słomniki
Tel.: 12 388 11 02, E-mail: um@słomniki.pl, <https://słomniki.pl/>

Łączy uroki spokojnej, malowniczej okolicy z dogodnym położeniem w pobliżu Krakowa. To idealna przestrzeń dla miłośników historii, kultury i aktywnego wypoczynku, oferująca unikatowe atrakcje i wyjątkowe zabytki. Wśród nich warto odwiedzić romański kościół św. Jana Chrzciciela w Prandocinie i kościół św. Wojciecha Biskupa Męczennika w Niedźwiedziu.

Dla miłośników architektury pałacowej obowiązkowym punktem wycieczki jest klasycystyczny pałac Wodzickich w Niedźwiedziu, otoczony dziewiętnastowiecznym parkiem.

Nie brakuje tu również atrakcji dla miłośników aktywnego wypoczynku.

Przez teren gminy przebiega Rowerowy Szlak Kościuszkowski, a malownicze pagórki i doliny Wyżyny Miechowskiej sprzyjają pieszym wędrówkom. Wiele tras wiedzie przez urokliwe wsie i pola, zapewniając kontakt z naturą oraz niezwykle krajobrazy.

Gmina Słomniki to miejsce, w którym historia łączy się z nowoczesnością, a bogate dziedzictwo kulturowe idzie w parze z rozwijającą się infrastrukturą i dogodnym dostępem do atrakcji regionu. To idealne miejsce dla tych, którzy pragną odpocząć od miejskiego zgiełku, odkrywać zabytki i cieszyć się pięknem przyrody.

Gmina Zielonki jest najbliższej położoną od centrum Krakowa gminą powiatu krakowskiego. Większość jej obszaru znajduje się w strefie chronionego krajobrazu – w obrębie Parku Krajobrazowego „Dolinki Krakowskie” oraz Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego, a także w strefie otuliny Ojcowskiego Parku Narodowego. Przez teren gminy przebiega początkowy etap Szlaku Orlich Gniazd. Zamek w Korzkwi to pierwsze od strony Krakowa Orle Gniazdo.

To obszar o bogatej historii i licznych atrakcjach turystycznych. Gmina organizuje wiele wydarzeń sportowo-kulturalnych, takich jak: Rajd Rowerowy po gminie Zielonki czy Półmaraton Marchewkowy, wielkanocne Pucheroki, wicie palm, układanie bukietów z okazji Święta Matki Boskiej Zielnej czy organizowane od 2022 roku. Święto Stroju Krakowskiego, którego celem jest promowanie wytwarzania i noszenia tradycyjnego ubioru regionalnego.

ANNA DĄBEK

Kontakt:

Tel.: 733 740 311, E-mail: aniaxdabek@gmail.com

Poznaj uroki Ojcowskiego Parku Narodowego i Jury Krakowsko-Częstochowskiej z Anną Dąbek, doświadczoną przewodniczką PTTK. Anna specjalizuje się w oprowadzaniu po malowniczych szlakach regionu, w tym po Jaskini Wierchowskiej, dostarczając niezapomnianych wrażeń zarówno grupom zorganizowanym, jak i turystom indywidualnym. Jako licencjonowana instruktorka rowerowa oferuje również aktywne wycieczki rowerowe, dostosowane do różnych poziomów zaawansowania. Jej pasja i zaangażowanie sprawiają, że każda wyprawa staje się wyjątkową przygodą, pełną ciekawostek przyrodniczych i historycznych. Anna jest dostępna przez cały rok, gotowa dostosować program zwiedzania do indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczestników.

Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice sp. z o.o., ul. Kpt. M. Medweckiego 1, 32-083 Balice
Tel.: 12 639 33 01, E-mail: airport@krakowairport.pl, <https://krakowairport.pl/>

Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, znany również jako Kraków Airport, to największe lotnisko w południowej Polsce, obsługujące rocznie miliony pasażerów. Położony zaledwie 11 km od centrum Krakowa, port lotniczy oferuje dogodne połączenia komunikacyjne z miastem oraz regionem.

Lotnisko dysponuje nowoczesnym terminalem pasażerskim, zapewniającym komfortowe warunki podróży oraz szeroki wachlarz usług dla pasażerów. Na terenie portu działają liczne punkty gastronomiczne i handlowe, obsługiwane przez spółkę zależną MPL Services sp. z o.o., która odpowiada również między innymi za trans-

port pasażerów i bagażu pod marką Kraków Airport Taxi.

Dla podróżnych poszukujących zakwaterowania w pobliżu lotniska, spółka Kraków Airport Hotel sp. z o.o. oferuje komfortowe opcje noclegowe, idealne zarówno dla turystów, jak i osób podróżujących służbowo.

AEROKLUB KRAKOWSKI

Lotnisko Pobiednik Wielki 133, 32-125 Wawrzeńczyce, Kontakt: ul. Wielicka 42/103, 30-552 Kraków,
Tel.: 733 778 804, E-mail: biuro@aeroklubkrakowski.pl, <https://aeroklubkrakowski.pl/>

Jedna z najstarszych i najbardziej zasłużonych organizacji lotniczych w Polsce. Od 1928 roku nieprzerwanie rozwija i promuje sportowe lotnictwo, modelarstwo, szybownictwo i baloniarstwo, wychowując kolejne pokolenia pasjonatów awiacji.

To właśnie tu zrodziły się legendy, powstały rekordy świata i zrealizowano tysiące lotniczych marzeń. Zawodnicy Aeroklubu z sukcesami reprezentują nasz region na mistrzostwach świata i Europy. Ich historia to opowieść o odwadze, wytrwałości i miłości do latania.

Dziś Aeroklub działa z lotniska w Pobiedniku Wielkim, organizując szkolenia, pokazy, wydarzenia i zawody lotnicze. To również miejsce otwarte dla wszystkich, którzy chcą poczuć smak podniebnej przygody. Aeroklub Krakowski – miejsce, gdzie marzenia naprawdę mają skrzydła!

Brandysówka DOLINA BĘDKOWSKA

Brandysówka, ul. Pod Sokolicą 127, 32-089 Będkowice (Dolina Będkowska)
E-mail: brandysowka@gmail.com, <https://dolinabedkowska.pl/>

Brandysówka to historyczne schronisko i gospodarstwo agroturystyczne położone w sercu Doliny Będkowskiej. Miejsce od lat przyciąga turystów i wspinaczy, oferując noclegi, domowe posiłki oraz pole namiotowe. Dzięki zaangażowaniu gospodarza schroniska Marka Brandysa i jego rodziny, miejsce to stało się ważnym punktem na mapie turystycznej powiatu krakowskiego, promując aktywny wypoczynek i integrując lokalną społeczność. Ponadto, gospodarze wspierają inicjatywy ekologiczne, udostępniając przestrzeń dla wolontariuszy podczas akcji sprzątania doliny czy organizowanych tutaj rajdów i innych wydarzeń ekologicznych.

CHOCHOŁOWY DWÓR

Chochołowy Dwór, ul. Jana III Sobieskiego 172, 32-048 Jerzmanowice
Tel.: 12 620 39 00, E-mail: recepca@chocholowydwor.pl, <https://chocholowydwor.pl/>

To urokliwy, trzygwiazdkowy hotel położony w Jerzmanowicach, zaledwie 15 km od Krakowa, w malowniczym otoczeniu Ojcowskiego Parku Narodowego. Dzięki dogodnej lokalizacji przy drodze krajowej nr 94, obiekt stanowi doskonałą bazę wypadową do zwiedzania Jury Krakowsko-Częstochowskiej oraz organizacji spotkań biznesowych i rodzinnych. Hotel oferuje 32 komfortowe, klimatyzowane pokoje. Restauracja Chochołowego Dworu słynie z doskonałej kuchni, oferując sezonowe menu, które zadowoli

nawet najbardziej wymagających smakoszy. Dodatkowo, obiekt dysponuje przestronną Salą Balową, idealną na organizację wesel do 300 osób, oraz Chatą Grillową, umożliwiającą biesiadę na świeżym powietrzu dla 130 gości.

Otoczenie Ojcowskiego Parku Narodowego oraz bliskość atrakcji turystycznych sprawiają, że Chochołowy Dwór to idealne miejsce zarówno na relaksujący wypoczynek, jak i aktywne spędzenie czasu na łonie natury.

PSTRĄG OJCOWSKI

Pstrąg Ojcowski, Ojców 48, 32-047 Ojców

Tel.: 664 038 672, E-mail: biuro@pstragojcowski.pl, <https://pstragojcowski.pl/>

Odnowienie tradycji hodowli pstrąga potokowego w sercu Ojcowskiego Parku Narodowego było nie lada wyzwaniem. Historia tych stawów rybnych sięga 1935 roku, kiedy to księżna Ludwika Czar-toryska założyła tu jedną z pierwszych hodowli pstrąga w regionie. Dzięki determinacji i pasji Agnieszki Sendor i jej mamy Magdaleny Węgiel, miejsce to odzyskało dawną świetność, stając się nie tylko źródłem wysokiej jakości ryb, ale także atrakcyjnym punktem na mapie turystycznej Małopolski.

Odwiedzający mogą tu skosztować świeżo wędzonych lub grilowanych pstrągów, ciesząc się jednocześnie urokami malowniczej Doliny Prądnika. Działalność Pstrąga Ojcowskiego została doceniona poprzez wpisanie go na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, co świadczy o jego wyjątkowej jakości i znaczeniu dla dziedzictwa kulinarnego regionu.

Stowarzyszenie PRZYJACIÓŁ OJCOWA

Stowarzyszenie Przyjaciół Ojcowa, Ojców 15, 32-047 Skała

Stowarzyszenie powstało w 1995 roku z inicjatywy mieszkańców Ojcowa. Główne cele działania to ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska naturalnego Ojcowa, a także promocja turystyczna tej miejscowości. Aktywność stowarzyszenia obejmuje m.in. wspieranie inwestycji chroniących środowisko, podnoszenie estetyki wsi, ochronę zabytków i miejsc pamięci. Istotnym elementem działalności jest gromadzenie pamiątek związanych z historią Ojcowa, w tym dotyczących uzdrowiska. Od początku swego istnienia stowarzyszenie organizuje liczne imprezy, wydarzenia artystyczne i ekspozycje promujące Ojców oraz przybliżające jego historię. Ostatnim z wydarzeń zrealizowanych przez stowarzyszenie był I Rajd Górski w Oj-cowie, który odbył się 14 czerwca br. Rajd nawiązywał do tradycji wyścigów samochodowych, które odbywały się w Oj-cowie zarówno przed jak i po II Wojnie Światowej.

Jaskinia NIETOPERZOWA

Jaskinia Nietoperzowa ul. Nietoperzowa 88, 32-048 Jerzmanowice
Tel.: 12 389 53 95, 605 467 892, 725 401 110

Usytuowana w grupie skał górnej części Doliny Będkowskiej jaskinia wywodzi swą nazwę od nietoperzy, które tworzą w niej jedno z największych siedlisk. Zapisła się w historii tym, że odkryto w niej nową kulturę archeologiczną, nazwaną kulturą jerzmanowicką. Jaskinia Nietoperzowa jest obiektem udostępnionym do zwiedzania dla turystów z przewodnikiem. Jest to największa jaskinia Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Długość korytarzy systemu Jaskini Nietoperzowej – Zygmunta wynosi 1047,7 m, a deniwelacja 55,1 m (+14,4; – 40,7 m). Wymiary największej sali dostępnej dla zwiedzających wynoszą 35 m długości, 18 m szerokości oraz 10 m wysokości. Wyjątkowe nacieki skalne w połączeniu z przestronnymi wnętrzami sprawiły, że jaskinia została doceniona przez ekipę filmową J. Hoffmana w filmie „Ogniem i mieczem”, a także bollywoodzką superprodukcję „Bangistan”.

Jaskinia WIERZCHOWSKA

MTR Marta i Tomasz Roszkiewicz s.c. Jaskinia Wierzchowska
ul. Spacerowa, 32-089 Wierzchowie, kontakt: ul. Rusałek 10/3, 31-521 Kraków
Tel.: 12 389 53 95, 605 467 892, 725 401 110

Jedna z najważniejszych atrakcji turystycznych powiatu krakowskiego, położona na terenie malowniczej Doliny Kluczwody. Jaskinia Wierzchowska to największa udostępniona do zwiedzania jaskinia na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, oferująca trasę turystyczną o długości ponad 700 metrów. To zasługa Tomasza Roszkiewicza, który jest współwłaścicielem firmy MTR Marta i Tomasz Roszkiewicz s.c., zarządzającej obiektem. Pod przewodnictwem Tomasza Roszkiewicza obiekt ten stał się ważnym punktem na mapie turystycznej regionu, przyciągającym zarówno miłośników przyrody, jak i entuzjastów geologii.

Fundacja Na Rzecz Rozwoju i Promocji Sztuki

NEW ERA ART

Fundacja Na Rzecz Rozwoju i Promocji Sztuki NEW ERA ART Rynek Główny 27, 31-010 Kraków
Tel.: 784 412 561, E-mail: fundacja@neweraart.pl, <https://neweraart.pl/>

Misją fundacji jest budowanie pomostów kulturowych, umożliwiających odbiorcom poznanie bogactwa światowego dorobku artystycznego oraz swobodną wymianę doświadczeń twórczych między różnymi regionami świata. Fundacja organizuje liczne wystawy, warsztaty i wydarzenia kulturalne, takie jak cykliczna akcja „Młoda Sztuka w Starym Mieście”, wspierając tym samym rozwój sztuki współczesnej i edukację artystyczną. Jest organizatorem ruchu turystycznego na zamku w Rudnie (zamek Tenczyn).

Założona w 2009 roku przez Jana Potockiego w Krakowie i dedykowana wspieraniu młodych artystów oraz promowaniu nowoczesnych kierunków w sztuce. Siedziba Fundacji mieści się w Pałacu pod Baranami na krakowskim Rynku Głównym, stanowiąc przestrzeń dla twórczej wymiany myśli i inspiracji. Działania New Era Art skupiają się również na propagowaniu idei humanizmu i tolerancji, z uwzględnieniem tradycji mniejszości narodowych, religijnych i etnicznych.

Stowarzyszenie

KLUB WSPINACZKOWY TRAWERS KRZESZOWICE

Klub Wspinaczkowy Trawers Krzeszowice ul. Krasowa 24/30, 32-065 Krzeszowice
E-mail: info.trawers@gmail.com, <https://facebook.com/TrawersKrzeszowice/>

Promowanie wspinaczki oraz aktywnego wypoczynku wśród lokalnej społeczności – to główny cel stowarzyszenia. Klub organizuje liczne warsztaty, wyjazdy wspinaczkowe i zajęcia edukacyjne, skierowane zarówno do początkujących, jak i zaawansowanych entuzjastów wspinaczki. Dzięki profesjonalnej kadrze i odpowiedniemu zapleczu sprzętowemu, uczestnicy mogą rozwijać swoje umiejętności w bezpiecznych warunkach.

Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego **INICJATOR**

Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego INICJATOR os. Polana 9, 32-085 Giebułtów

E-mail: srl.inicjator@gmail.com, <https://facebook.com/SRLInicjator/>

Celem organizacji jest wspieranie inicjatyw społecznych, kulturalnych i gospodarczych na poziomie lokalnym. Działa na rzecz aktywizacji mieszkańców, wspierania przedsiębiorczości oraz budowania silnych i zintegrowanych społeczności.

Działania obejmują m.in.: organizację warsztatów, wydarzeń i spotkań tematycznych; wsparcie dla lokalnych inicjatyw i przedsiębiorców; realizację projektów społecznych i kulturalnych; tworzenie przestrzeni do współpracy i wymiany doświadczeń.

Stowarzyszenie zaprasza wszystkich, którzy chcą aktywnie działać na rzecz swojego otoczenia i wspólnie wprowadzać pozytywne zmiany i rozwijać lokalną społeczność!

Fundacja **LABORATORIUM INSPIRACJI SPOŁECZNYCH LIS**

Fundacja Laboratorium Inspiracji Społecznych ul. Śląska 262, 32-080 Zabierzów

E-mail: kontakt@fundacjalis.com, <https://facebook.com/fundacjalis/> Tel.: 12 389 53 95, 605 467 892, 725 401 110

Fundacja LIS - Laboratorium Inspiracji Społecznych działa od 2015 roku na rzecz mieszkańców wsi i małych miast, wspierając budowanie zaangażowanych, aktywnych i solidarnych społeczności. Wierzy, że prawdziwe zmiany zaczynają się lokalnie, od relacji i wspólnego działania.

Sercem Fundacji jest Uniwersytet Ludowy w Zabierzowie – miejsce edukacji dla dorosłych, oparte na metodzie grundtvigiańskiej. To przestrzeń, gdzie rozwijają się lokalni liderzy, aktywiści i społecznicy, którzy chcą działać dla swoich społeczności. Fundamentem jest nauka przez doświadczenie, działania w terenie oraz współpraca.

Fundacja LIS rozwija również programy edukacji leśnej dla szkół i rodzin, w których dzieci uczą się poprzez

bezpośredni kontakt z przyrodą – obserwując, doświadczając i odkrywając świat wokół siebie. To inwestycja we wrażliwość, odpowiedzialność i świadome wybory młodych ludzi.

Fundacja działa z pasją, konsekwencją i wrażliwością na lokalne potrzeby – zawsze blisko ludzi i natury.

Fundacja LIS jest członkiem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich oraz Małopolskiego Partnerstwa na rzecz Kształcenia Ustawicznego, posiada także akredytację Erasmus+ edukacji dorosłych. W 2021 roku otrzymała nagrodę Lidera Zmian, w roku 2024 Lidera Wolontariatu.

Fundacja FESTIWALE OJCOWSKIE

Fundacja Festiwale Ojcowskie Ojców 20, 32-047 Ojców

Tel.: 692 651 058, E-mail: kontakt@festiwaleojcowskie.pl, <https://festiwaleojcowskie.pl/>

Fundacja założona w celu ochrony i promocji dziedzictwa kulturalnego, historycznego i tradycji Ojcowa oraz Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Statutowym celem jest organizowanie

wydarzeń artystycznych i edukacyjnych. Założycielka fundacji Beata Paprocka to prawdziwa pasjonatka lokalnej kultury i tradycji. Jej zaangażowanie w promowanie regionu przejawia się

w organizacji licznych wydarzeń kulturalnych, które przyciągają zarówno mieszkańców, jak i turystów.

Sztandarowym wydarzeniem organizowanym od 2022 roku przez fundację jest Festiwal „Chopin w Ojcowie”, organizowany na pamiątkę wycieczki Chopina do Ojcowa, którą Fryderyk Chopin szczegółowo i z entuzjazmem opisał w listach do rodziny.

Dzięki działalności fundacji, Ojców nie tylko zachowuje swoje dziedzictwo, ale także zyskuje na atrakcyjności turystycznej, przyciągając coraz więcej osób pragnących poznać autentyczną kulturę i historię tego wyjątkowego miejsca.

SKAWIŃSKIE STOWARZYSZENIE PARTNERSTWA MIAST (SSPM)

Skawińskie Stowarzyszenie Partnerstwa Miast, ul. Żwirki i Wigury 23/15, 32-050 Skawina

Tel.: 501 211 700, E-mail: sspm@onet.eu, <https://partnerstwo-skawina.pl/>

Skawińskie Stowarzyszenie Partnerstwa Miast (SSPM), to organizacja, która wspiera i rozwija relacje między Skawiną a jej miastami partnerskimi. Dzięki działalności SSPM mieszkańcy Skawiny i okolic mają okazję uczestniczyć w międzynarodowych projektach, wymianach młodzieżowych oraz wydarzeniach kulturalnych, które promują powiat krakowski na arenie międzynarodowej. Współpraca z miastami partnerskimi sprzyja także rozwojowi turystyki, zachęcając zagranicznych gości do odkrywania lokalnych atrakcji, tradycji i dziedzictwa historycznego regionu.

WINNICA ZAGRABIE

Winnica Zagrabie ul. Miodowa 4, 32-061 Rybna

Tel.: 691 404 747, E-mail: winnica.zagrabie@gmail.com, <https://winniczagrabie.pl/>

Z zaangażowaniem dba o krzewy winorośli, obserwując, jak każda pora roku odciska na nich swój ślad. Marta Polit, współzałożycielka Winnicy Zagrabie, wkłada w pracę całe swoje serce i cierpliwość, wierząc, że dobre wino zaczyna się w winnicy, a nie w piwnicy. Razem z mężem Markiem stworzyła miejsce, w którym tradycja spotyka się z nowo-

czesnym podejściem do winiarstwa. Winnica Zagrabie, położona na malowniczych wzgórzach Rybnej, to nie tylko produkcja wina – to opowieść o pasji, rodzinie i harmonii z naturą. Każda butelka, która trafia do rąk gości, niesie w sobie kawałek tej historii.

Wyrób Wędlin Tradycyjnych WOLAREK

Wyrób Wędlin Tradycyjnych Wolarek Sp. J. B. Wolarek, W. Wolarek, Nowa Wieś Szlachecka, ul. Szlachecka 208, 32-060 Liszki, Tel.: 12 270 25 71, E-mail: biuro@wolarek.pl, <https://wolarek.pl/>

Ceniony producent wyrobów wędliniarskich, który od lat kultywuje tradycję rzemieślniczej produkcji wędlin. Wyrób Wędlin Tradycyjnych WOLAREK to marka kojarzona z najwyższą jakością, naturalnymi składnikami i unikalnym smakiem, który od pokoleń zachwyca miłośników regionalnych specjałów. Wszystkie produkty powstają według sprawdzonych receptur, bez sztucznych dodatków i konserwantów, a sekretem ich wyją-

kowego aromatu jest tradycyjny proces wędzenia na drewnie olchowym i bukowym.

Dzięki pasji i dbałości o każdy detal, wędliny z pracowni Władysława Wolarka cieszą się uznaniem nie tylko wśród mieszkańców regionu, ale także wśród turystów poszukujących autentycznych smaków Małopolski. Jeśli chcesz skosztować prawdziwego, rzemieślniczego kunsztu, koniecznie odwiedź to miejsce!

Stowarzyszenie Ekoturystyki

OSTANIEC

Stowarzyszenie Ekoturystyki „Ostaniec” Gminy Jerzmanowice-Przeginia, ul. Nietoperzowa 88, 32-048 Jerzmanowice
E-mail: ostaniec@jaskiniowadolina.pl, <https://facebook.com/stowarzyszenieostaniec/>

Celem Stowarzyszenia jest m.in. współudział w inicjowaniu i koordynacji rozwoju działalności ekoturystycznej, ochrona ostańców oraz kształtowanie postaw proekologicznych i podnoszenie atrakcyjności turystyki w gminie Jerzmanowice-Przeginia. Organizacja swoje cele realizuje głównie poprzez:

- popularyzację wiedzy i współdziałanie z władzami administracji samorządowej oraz innymi instytucjami naukowymi i turystycznymi w tworzeniu warunków dla rozwoju działalności ekoturystycznej,
- inicjowanie, organizowanie i wspieranie działalności edukacyjnej oraz działania na rzecz zagospodarowania turystycznego.

Od 2016 roku stowarzyszenie organizuje Festiwal Nietoperzy, który przyciąga wielu turystów oraz miłośników natury. Festiwal odbywa się w kilku atrakcyjnych miejscach gmin Wielka Wieś i Jerzmanowice-Przeginia. Wydawnictwo ma charakter interdyscyplinarny i jest efektem współpracy kilkunastu

instytucji. Składa się z trzech paneli: naukowego, rekreacyjnego i artystycznego. Festiwal promuje każdą z organizacji współpracujących przy realizacji zadania i ma na celu ochronę przyrody, w tym nietoperzy, oraz stworzenie lokalnej marki nietoperza.

Fundacja

MAPA PASJI

Fundacja Mapa Pasji, ul. Stańczyka 12/4, 30-126 Kraków
Tel.: 503 919 574, E-mail: biuro@mapapasji.pl, <https://mapapasji.pl/>

Organizacja, która w swojej działalności łączy kreatywność z zaangażowaniem w promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Jej misją jest odkrywanie i opowiadanie o tym, co w regionie najcenniejsze – zarówno w wymiarze materialnym, jak i niematerialnym.

Fundacja Mapa Pasji działa z ludźmi i dla ludzi, współtworząc innowacyjne rozwiązania promujące lokalność. W oparciu o dialog i współpracę realizuje projekty, które mają atrakcyjną i przystępną formę: piszą, rysują, liczą, projektują i animują, by zaangażować społeczności w tworzenie wspólnej opowieści o regionie.

W swojej codziennej pracy łączy tradycję z nowoczesnymi narzędziami komunikacji, wspiera rozwój turystyki, edukacji i kultury, a wszystkie działania realizuje z pasją.

**Pod
Krakowem**

Lokalna Organizacja Turystyczna
Powiatu Krakowskiego

Dołącz do nas i działaj z nami pod wspólną marką!

Są z nami:

Samorządy:

Powiat Krakowski | Gmina Jerzmanowice-Przeginia
Gmina Krzeszowice Gmina Skąta | Gmina Słomniki | Gmina Zielonki

Organizacje pozarządowe:

Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego Inicjator
Fundacja na rzecz rozwoju i promocji sztuki NEW ERA ART
Stowarzyszenie "KLUB WSPINACZKOWY TRAWERS KRZESZOWICE"
Skawińskie Stowarzyszenie Partnerstwa Miast (SSPM)
Fundacja Laboratorium Inspiracji Społecznych LIS
Stowarzyszenie Ekoturystyki "Ostaniec" Gminy Jerzmanowice-Przeginia
Stowarzyszenie Przyjaciół Ojcowa | Fundacja Mapa Pasji
Aeroklub Krakowski | Fundacja Festiwale Ojcowskie

Firmy:

Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice sp. z o.o.
Anna Dąbek | Chochotów Dwór | Wyrób Wędlin Tradycyjnych WOLAREK
Jaskinia Nietoperzowa | Jaskinia Wierzchowska | Pstrąg Ojcowski
Marek Brandys - Brandysówka | Marta i Marek Polit - Winnica Zagrabie

Osoby fizyczne:

Piotr Goraj | Łukasz Krupa | Anna Kwaśniak | Grzegorz Małodobry
Alicja Milczarek | Tadeusz Nabagło | Piotr Opalski | Agnieszka Pyła
Bogusława Strzelichowska | Konrad Szymacha | Adam Ślusarczyk
Mariusz Zieliński | Małgorzata Zięć

+48 506 151 709

kontakt@lotpodkrakowem.pl

www.lotpodkrakowem.pl

Trzy wydarzenia, które pokazały, czym może być współczesna kultura lokalna

NIKIFOR, BONA, NOC ŚWIĘTOJAŃSKA

W ostatnich tygodniach Krzeszowice pokazały, że kultura w mniejszych ośrodkach nie musi być ani skromna, ani konwencjonalna. Wręcz przeciwnie, może być śmiała, nowatorska i silnie zakorzeniona w lokalnej tożsamości. Wystawa malarstwa Nikifora, plenerowy spektakl operowy „Tajemnice Bony Sforzy” na rynku miasta oraz magiczna Noc Świętojańska nad Stawem Wrońskim w Tenczyńku, to trzy wydarzenia, które w ostatnim czasie tworzyło lub współorganizowało Centrum Kultury i Sportu w Krzeszowicach. Ich skala, jakość i odwaga w sięganiu po nieoczywiste środki wyrazu pokazują, że lokalna kultura może być zjawiskiem wyjątkowym i znaczącym.

NIKIFOR – MISTRZ NAIWNEJ DUSZY

Wszystko zaczęło się 21 maja, w 130. rocznicę urodzin Epifaniusza Drowniaka, znanego świata jako Nikifor Krynicki. Tego dnia w Galerii w Pałacu Vauxhall CKiS otwarto wystawę „Nikifor. Mistrz sztuki naiwnej”. Dla wielu gości była to nie tylko okazja do obcowania z malarstwem, ale także głęboko poruszające spotkanie z losem artysty, który przez lata zmagał się z biedą i wykluczeniem.

– *Nikifor, mimo że wiele faktów z jego życia znamy, ciągle pozostaje postacią tajemniczą* – zauważył Zbigniew Wolanin, kustosz Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju, podkreślając, że jego twórczość wciąż wymyka się jednoznacznym interpretacjom. Na krzeszowickiej ekspozycji, wypożyczonej z Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju, będącego oddziałem Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu, zaprezentowano aż 50 prac łemkowskiego artysty. Były to pejzaże, autoportrety i miejskie widoki, a całość wystawy uzupełniały unikatowe fotografie z życia artysty i filmu „Mój Nikifor”. Goście wystawy przyjeżdżali z całej Polski. Jak relacjonowali organizatorzy: *„tylko w ciągu dwóch dni Majowych Dni Krzeszowic wystawę odwiedziło około 400 osób – nie tylko z okolicy, ale również z Krakowa, Śląska czy Trójmiasta”*.

Wystawa miała nie tylko wymiar estetyczny, ale i edukacyjny. – *Nikifor Krynicki to artysta o światowej renomie. Wierzę, że jego twórczość zainspiruje także lokalnych twórców amatorów* – podkreślał dyrektor CKiS Jan Bereza.

KRÓLOWA BONA WRACA DO KRZESZOWIC

Zaledwie kilka tygodni później – 14 czerwca – Krzeszowice znów znalazły się w centrum artystycznej uwagi. Tym razem rynek miasta stał się sceną spektakularnego widowiska plenerowego „Tajemnice Bony Sforzy”, wyreżyserowanego przez Michała Znanieckiego. Była to produkcja operowo-teatralna z prawdziwego zdarzenia – wielowarstwowa, ruchoma, pełna światła, dźwięku i historii.

Publiczność nie oglądała statycznego spektaklu. Wręcz przeciwnie, wędrowała za aktorami, obserwując sceny rozgrywane w oknach, na balkonach i na fasadach zabytkowych kamienic.

– To nie tylko scena. To realna przestrzeń, w której osoby często wykluczane z życia kulturalnego mogą wyrazić siebie i być częścią czegoś większego – mówiła Magdalena Sowińska, prezeska Fundacji Jutropera, organizatora spektaklu. Sceną głównej części operowego przedstawienia był Pałac Vauxhall, siedziba Centrum Kultury i Sportu w Krzeszowicach.

W widowisku wystąpili zarówno zawodowi artyści, jak i lokalni mieszkańcy, w tym osoby z niepełnosprawnościami, oraz seniorzy, biorący udział w projekcie „Kod dostępu”. Muzyka – od Vivaldiego po Moniuszkę – płynęła z żywej orkiestry, a role historyczne ożywały na oczach widzów. To było nie tylko wydarzenie kulturalne, to było wspólne przeżywanie przeszłości w nowoczesnej, multimedialnej oprawie.

NOC ŚWIĘTOJAŃSKA NAD STAWEM WRÓŃSKIM

Tydzień później, 21 czerwca, wydarzenia przeniosły się do Tenczynka. Nad Stawem Wrońskim odbył się „Bal u Królowej” – finał projektu „No Women, No King!”, będący połączeniem teatru, opery i warsztatów społecznych.

– To był spektakl, w którym każdy uczestnik był jednocześnie twórcą i świadkiem – mówiła Magdalena Sowińska. Widzowie nie siedzieli w jednym miejscu. Przemierzali trasę wśród stacji-scen, gdzie spotykali królowe – Jadwigę, Bonę, Annę Jarosławną – każda z nich, grana przez mieszkanki regionu i młodych artystów, studentów katowickiej Akademii Muzycznej, opowiadała swoją historię na tle historii Europy.

Zanim rozbrzmiała muzyka i pojawiła się rusalka (Renata Dobosz), na gości czekały warsztaty, stoiska z rękodziełem i lokalnymi specjami przygotowanymi przez koła gospodyń wiejskich. Jak mówił burmistrz Wacław Gregorczyk: Cieszy mnie, że mieszkańcy mogli nie tylko obejrzeć, ale i współtworzyć takie wydarzenie.

KRZESZOWICE – NOWY MODEL KULTURY LOKALNEJ

Wszystkie trzy wydarzenia łączy nie tylko wysoki poziom artystyczny, ale i coś więcej – odwaga, by przełamywać schematy. Centrum Kultury i Sportu w Krzeszowicach staje się instytucją, która redefiniuje pojęcie

kultury lokalnej: nie jako skromnej namiastki „prawdziwej sztuki”, ale jako jej pełnoprawne źródło i przestrzeń eksperymentu.

To, co wydarzyło się w Krzeszowicach w maju i czerwcu, można podsumować słowami reżysera Michała Znanieckiego: To nie jest teatr dla elity, to teatr dla wspólnoty – taki, który angażuje, wzrusza i zostaje w pamięci.

Jeśli małe miasta i gminy mają wytyczać nowe kierunki dla kultury uczestnictwa w Polsce, Krzeszowice należą do grona miejsc, które skutecznie realizują ten cel.

*Tekst i zdjęcia:
Marian Lewicki*

Kolarskie święto ziemi krakowskiej!

J-LABS SKAŁA RACE 2025

Malowniczo położona Skała 14 czerwca stała się sercem polskiego kolarstwa amatorskiego. Pierwsza edycja wyścigu J-labs Skała Race okazała się ogromnym sukcesem – na starcie stanęło ponad 470 zawodników, osiągając maksymalny limit uczestników i tworząc wyjątkową atmosferę rywalizacji, pasji i sportowej wspólnoty. Gminy Skała i Iwanowice stały się areną sportowych zmagani na najwyższym poziomie!

To nie był tylko wyścig – to było prawdziwe święto dla zawodników, ich rodzin i całej lokalnej społeczności, gdzie każdy mógł znaleźć coś dla siebie! Kolarze zmierzyli się z wymagającą, 67-kilometrową trasą o 1100 metrach przewyższenia, prowadzącą przez gminy Skała, Trzyciąż, Gołcza i Iwanowice. Nie zabrakło stromych podjazdów, dynamicznych interwałów i malowniczych widoków Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Na trasie zawodnikom towarzyszyły dwie orkiestry dęte, dodając wydarzeniu unikalnego i lokalnego kolorytu!

Wszystko to można było śledzić na żywo dzięki profesjonalnej transmisji z całego wydarzenia.

W ramach wydarzenia rozegrano pierwsze w historii Mistrzostwa Polski Branży IT w kolarstwie szosowym, które połączyły środowisko technologiczne wokół sportu i zdrowej rywalizacji. Na starcie stanęło wiele firm i drużyn z branży IT – m.in. zespół sponsora tytularnego, firmy J-labs Software Specialists, który rywalizował z innymi zawodnikami z branży. Osobne klasyfikacje indywidualne oraz firmowe wyłoniły najlepszych kolarzy i drużyny wśród pracowników sektora IT – emocji nie brakowało do samego końca!

W centrum wydarzeń przy Hali Widowiskowo-Sportowej w Skale funkcjonowało tętniące życiem miasteczko wyścigu. Można było znaleźć tam m.in.: rowerowe expo,

strefę zawodów dla najmłodszych, lokalne przysmaki i produkty regionalne.

Wyjątkowy klimat wydarzenia współtworzyli nie tylko zawodnicy i kibice, ale również lokalna społeczność, która zaangażowała się na wielu poziomach. Punkty dopingu i piknikowa serdeczna atmosfera to ich dzieło. Zwieńczeniem dnia była uroczysta ceremonia wręczenia nagród z pulą o łącznej wartości prawie 60 000 złotych.

Zdumiewa fakt, że pomysłodawcą i głównym realizatorem jest 20-letni Antoni Chrzastowski z Jura Sport Events. Jego wiedza, doświadczenie i umiejętności organizacyjne są odwrotnie proporcjonalne do młodego wieku. Mieszkaniec Stoków przy wsparciu rodziny i przyjaciół zorganizował wydarzenie kolarskie na światowym poziomie. Jego talent organizacyjny zaskakuje i wzbudza podziw.

Wyścig J-labs Skala Race 2025 pokazał, że połączenie profesjonalnej organizacji, pasji i lokalnego zaangażowania może stworzyć wydarzenie, które na długo pozostanie w pamięci uczestników i mieszkańców, przyczyniając się jednocześnie do olbrzymiej promocji regionu. Mamy wielką nadzieję, że to dopiero początek nowej kolarskiej tradycji blisko Krakowa!

*Tekst: Anna Kwaśniak
Zdjęcia: Jura Sport Events*

Od lokalnych zmagień po najwyższe podium na Światowych Finałach Odyssey of the Mind 2025

WYOBRAŻNIA NIE MA GRANIC

Drużyna Fundacji „Wyobraź sobie” przeszła niesamowitą drogę: od walki na finałach regionalnych, przez wicemistrzostwo Polski, aż po zdobycie Ranatra Fusca Award – najbardziej prestiżowego wyróżnienia kreatywności na świecie! Skawińska fundacja znalazła się w elitarnym gronie czterech nagrodzonych z całego świata, wybrana spośród ponad 700 finalistów.

Ranatra Fusca Award to symbol bezgranicznej kreatywności. To nagroda, której nie da się przewidzieć. Nie przyznaje się jej za punktację ani za miejsce na podium. Ranatra Fusca trafia do tych, którzy przekraczają granice wyobraźni, technicznych możliwości i twórczego myślenia.

Jeden silnik, wiele kierunków jazdy

Już niebawem nazwa Fundacji „Wyobraź Sobie” zostanie wygrawerowana na specjalnym pucharze przechowywanym w Odyssey of the Mind. W tym roku spośród ponad 700 finalistów tylko cztery zespoły otrzymały Ranatra Fusca Award – dwie z USA, jedna z Chin oraz my – jedyny zespół z Europy.

Drużyna Fundacji „Wyobraź Sobie”, którą stanowiło szescioro nastolatków, zdobyła tę nagrodę za wykonanie autorskiego systemu napędowego, opartego na kołach omnikierunkowych, spawanych z... rolek tapet – co pozwoliło pojazdowi poruszać się we wszystkich kierunkach i obracać w miejscu przy użyciu tylko jednego silnika.

Każde koło było zamontowane na mechanicznej przekładni, umożliwiającej precyzyjną kontrolę kierunku i napędu. Rozwiązania wynalezione przez młodych ludzi z Fundacji „Wyobraź Sobie” nie tylko działały, ale były rozwinięciem znacznie wykraczającym poza wymogi konkursu. Nasza konstrukcja pokazała wysoki poziom inżynierski i twórcze myślenie.

Co szczególnie warte podkreślenia, skuteczność tego podejścia została doceniona jako przykład „exceptional creativity and risk-taking”.

W trakcie realizacji projektu **Dawid Rokicki** – twórca pojazdu – zgłosił do Urzędu Patentowego dwa wnioski związane z konstrukcją omawianego pojazdu.

Czym jest „Odyseja Umysłu”?

„Odyseja Umysłu” to międzynarodowy konkurs kreatywności i twórczego rozwiązywania problemów, który angażuje uczniów i studentów z całego świata – od przedszkoli po uniwersytety. Zespoły mają za zadanie rozwiązać jeden z pięciu złożonych

problemów – np. stworzyć innowacyjny pojazd, zbudować strukturę z drewna o dużej wytrzymałości, napisać autorski scenariusz, przygotować scenografię, konstrukcje mechaniczne i występ sceniczny. Wszystko odbywa się w ramach ograniczeń budżetowych i czasowych, bez pomocy dorosłych.

„Odyseja Umysłu” rozwija wiele umiejętności, nie ograniczając się do jednej dziedziny wiedzy. Wśród tych umiejętności wymienić można:

- STEM: inżynieria, mechanika, fizyka, robotyka, projektowanie 3D;
- kreatywność i innowacyjne myślenie;
- pracę zespołową i komunikację;
- myślenie krytyczne i rozwiązywanie problemów;
- zarządzanie projektem i czasem;
- ekspresję artystyczną i sceniczną.

— *To wyjątkowy konkurs, który łączy świat nauki, sztuki i technologii, a jego celem jest wychowywanie twórców przyszłości – wynalazców, inżynierów, liderów, artystów* – mówi Aneta Rokicka, prezeska Fundacji.

Fundacja „Wyobraź Sobie” od 8 lat działa w gminie Skawina, wspierając kompleksowy rozwój dzieci, młodzieży i całych rodzin. Realizuje autorskie programy rozwojowe, takie jak Akademia Emocji czy Akademia Gamingowa, które łączą innowacyjną edukację z nowoczesną profilaktyką. Podczas swojej działalności Fundacja zrealizowała ponad 70 projektów lokalnych, krajowych i międzynarodowych, a jej działania były wielokrotnie doceniane zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Fundacja „Wyobraź Sobie” prowadzi ścisłą współpracę z Benem Furmanem – światowej sławy psychiatrą, terapeutą i twórcą metody Kids’ Skills – który objął programy fundacji oficjalną rekomendacją. Jej działania zostały również wysoko ocenione przez krajowych supervisorów z Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

Więcej na: www.wyobrazsobie.org.pl

Drużyna ze Skawiny w międzynarodowej konkurencji

W eliminacjach na poziomie krajowym „Odysei Umysłu” bierze udział kilkadziesiąt tysięcy młodych ludzi rocznie, a finały światowe w Stanach Zjednoczonych gromadzą około 800 drużyn z całego świata. W 2025 roku reprezentowane były m.in. Stany Zjednoczone, Kanada, Meksyk, Niemcy, Polska, Chiny, Korea Południowa, Indie, Szwajcaria i Singapur. Tym bardziej cieszy nas sukces drużyny z powiatu krakowskiego.

W skład drużyny Fundacji „Wyobraź Sobie” wchodził:

- Dawid Rokicki (Technikum Łączności w Krakowie) - główny konstruktor: główny bohater wyścigu, zaprojektował i testował kilka prototypów kół omnikierunkowych oraz napędu, a także zgłosił dwa wnioski patentowe. W tzw. międzyczasie... zdawał maturę;
- Helena Król (Zespół Szkół Katolickich w Skawinie) – współautorka scenariusza, odpowiedzialna za kostiumy i scenografię;
- Nadia Rokicka (Liceum Aktorskie w Krakowie) – współautorka scenariusza, scenografii oraz narracji scenicznej; odpowiedzialna za kostiumy i główna narratorka wyścigu;
- Wojciech Jan Bychawski (Zespół Szkół Techniczno-Ekonomicznych w Skawinie) – wykonawca humorystycznej postaci sprzedawcy kebabów, współtwórca scenografii;
- Mikołaj Szybisty (Zespół Szkół Gastronomicznych nr 2 w Krakowie) – budowniczy przeszkód i scenografii, zagrał także humorystycznego strusia na scenie;

- Szymon Janiszak (Zespół Szkół Katolickich, Skawina) – kompozytor finałowej piosenki, współautor kostiumów, scenografii i scenariusza, główny bohater wyścigu.

Projekt wymagał setek godzin spawania, testów, prób aktorskich i montażowych, przy rygorystycznych ograniczeniach czasowych i finansowych. To dzięki pracy nad kolejnymi prototypami kół i napędu, a także zdolnością adaptacji pod presją czasu, udało się osiągnąć poziom, który zachwycił międzynarodowe jury.

Co dalej?

Dawid obecnie pracuje nad projektem OmniRoki EDU – zestawem STEM, który umożliwi uczniom poznanie zasad działania kół omnikierunkowych, przekładni, elektroniki i procesów projektowych – poprzez praktyczne budowanie mini-pojazdów.

Nadia z Heleną pracują nad Festiwalem Mody Cyrkularnej – wydarzeniem promującym przerabianie, naprawianie i upcykling ubrań. To kreatywny sposób na nadanie starym rzeczom nowego życia i budowanie bardziej świadomej, zrównoważonej przyszłości. **Młodzi ludzie z Fundacji „Wyobraź Sobie” mają wiele potencjału i pewnie jeszcze nie jeden raz o nich usłyszymy.**

Autor tekstu: Aneta Rokicka, prezes Fundacji „Wyobraź Sobie”

Zdjęcia: Fundacja „Wyobraź Sobie”

ZAPRASZAMY do kontaktu instytucje, firmy, media – jeśli chcecie dowiedzieć się więcej lub wesprzeć tę wyjątkową młodzież w ich dalszych działaniach edukacyjnych i wynalazczych, prosimy kontakt na adres poczty elektronicznej: marketing@wyobrazsobie.org.pl

WSPÓLNA SPRAWA, LOKALNA SIŁA

– ruszyły projekty Małopolska Lokalnie 2025

Małopolska znów będzie tętnić oddolną energią. Zakończył się nabór wniosków w ramach programu Małopolska Lokalnie 2025 oraz Lokalnych Programów Grantowych. Spośród kilkuset zgłoszonych pomysłów wyłoniono 119 inicjatyw, które już wkrótce zostaną zrealizowane przez organizacje pozarządowe i grupy nieformalne w całym województwie. Łączna pula przyznanych dotacji to ponad 700 000 zł.

Celem programu jest wspieranie rozwoju młodych organizacji pozarządowych oraz aktywizacja mieszkańców wokół lokalnych działań społecznych. W tym roku w powiecie krakowskim realizowanych jest sześć projektów w ramach Małopolska Lokalnie – zarówno inicjatyw społecznych, jak i działań rozwojowych.

Gmina Skawina

Stowarzyszenie Samborskie Przestrzenie w projekcie “Budujemy przyszłość, pielęgnujemy tradycję” przeprowadzi warsztaty kulinarne dla członków organizacji, zakupi wyposażenie plenerowe i biurowe, a także zorganizuje piknik integracyjny dla mieszkańców Skawiny. Dzięki projektowi stowarzyszenie podniesie swoje kompetencje, wzmocni wizerunek i będzie mogło skuteczniej organizować lokalne wydarzenia.

Wiecej informacji: Facebook Samborskich Przestrzeni

Fundacja Poza Schematem w projekcie "Droga rozwoju Poza Schematem" zakupi komputer i stworzy profesjonalną stronę internetową. Dzięki temu fundacja usprawni komunikację i zwiększy swoją rozpoznawalność. Więcej informacji: Facebook Fundacji Poza Schematem

Gmina Iwanowice

Stowarzyszenie Celiny Razem w projekcie “Kobiety w działaniu” opracuje identyfikację wizualną organizacji, zakupi stroje i materiały promocyjne, zorganizuje warsztaty dla mieszkańców oraz zajęcia rozwojowe dla kobiet. Więcej informacji: Facebook Celiny Razem

Gmina Słomniki

Koło Gospodyń Wiejskich w Miłoticach w projekcie "Rodzinne zabawy to bezcenne chwile" zorganizuje cykl warsztatów i wydarzeń integracyjnych dla rodziców z dziećmi. Projekt wzmacnia relacje rodzinne i promuje aktywne sposoby spędzania czasu. Więcej informacji: kontakt przez KGW Miłotice

Koło Gospodyń Wiejskich w Kacicach w projekcie "Aktywne KGW w Kacicach" zorganizuje warsztaty kulinarne i rękodzielnicze, wycieczkę do Częstochowy i Ogrodzieńca oraz rodzinny piknik. Więcej informacji: [Facebook Sołectwo Kacice](#)

Gmina Wielka Wieś

Grupa nieformalna Aktywne Bębło w projekcie "Zróbmy to razem" przeprowadzi spotkanie przygotowawcze dla liderów sołectw, wycieczkę integracyjną w Gorce z elementami geocachingu oraz akcją sadzenia krokusów. Projekt wspiera integrację międzysąsiedzką i promuje współpracę ponad podziałami. Więcej informacji: Facebook Aktywne Bębło

Powiat krakowski zyskał również nowy lokalny program – startuje pierwsza edycja KIWI

Równolegle w powiecie krakowskim wystartowała pierwsza edycja Lo-

kalnego Programu Grantowego Krakowskie i Wielkie Inicjatywy (KIWI) – prowadzonego przez Fundację Biuro Inicjatyw Społecznych i Fundację Zróbmy Sobie Kraków. To nowa szansa dla mieszkańców gmin powiatu, którzy chcą działać lokalnie, budować więzi sąsiedzkie i wzmacniać swoje społeczności.

W ramach tej edycji mieszkańcy powiatu krakowskiego realizują różnorodne projekty społeczne. Wszystkie łączy zaangażowanie lokalnych liderów, bliskość relacji i troska o wspólne dobro.

Gmina Zielonki

Koło Gospodyń Wiejskich w Batowicach w projekcie "Batowice pachnące ziołami" zorganizuje spacer botaniczny, warsztaty zielarskie i florystyczne, a także debaty społeczne. Więcej informacji: kontakt przez Koło Gospodyń Batowice

Gmina Iwanowice

Innowacyjny GOPS w Iwanowicach w projekcie “W rodzinie siła” przeprowadzi warsztaty z pierwszej pomocy, spotkania konsultacyjne oraz wycieczkę do Energylandii. Projekt wspiera rozwój kompetencji rodzin objętych wsparciem GOPS i integruje dzieci z rodzicami. Więcej informacji: Gmina Iwanowice

Grupa nieformalna SuperMocni w projekcie „AktywneZalesieBIS” organizuje wycieczki edukacyjne, międzypokoleniowe spotkania oraz warsztaty historyczne i kulinarne. Więcej informacji: kontakt przez OSP Zalesie

Spółeczna Iskra Iwanowic w projekcie "Kurs na małego piekarza - Iwanowicka Bułeczka" przeprowadzi cykl warsztatów piekarniczych dla dzieci, zakończony Mini Festiwałem Bułeczki. Więcej informacji: Gmina Iwanowice

Program Małopolska Lokalnie realizowany jest nieprzerwanie od 2014 roku i skierowany jest do młodych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Oprócz wsparcia finansowego, uczestnicy mogą korzystać z bezpłatnych szkoleń, spotkań sieciujących i wsparcia merytorycznego. Program finansowany jest ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030. Partnerem projektu jest Województwo Małopolskie.

Więcej informacji o programie, aktualnych działaniach i planowanych wydarzeniach dostępnych jest na stronie internetowej www.malopolskalokalnie.pl, profilu na Facebooku www.facebook.com/malopolskalokalnie oraz w grupie wymiany doświadczeń: www.facebook.com/groups/malopolskalokalnie

